

Instituționalizare și emancipare

Compilat de către echipa editorială

Lupta pentru dreptate | Către o reprezentare internațională | Renașterea “mișcării rome”: primul congres mondial al romilor (1971) | Al doilea congres mondial al romilor (1978) | Recunoașterea genocidului și instituționalizarea vieții politice rome | Alunecarea spre Est | Participare politică la nivel național și comunitar | Refuz de cooperare | Perspective

➤ În timpul celei mai mari părți a secolului al XX-lea, activitățile de emancipare au rămas cantonate în experiențe practic izolate. În anii 1950 și 1960, s-a creat un număr tot mai mare de organizații și ele au pregătit terenul pentru “mișcarea romă” din anii 1970. Acest deceniu asistă la apariția unei pletore de organizații rome naționale și locale; ele au tot felul de obiective și depun eforturi importante pentru a asigura romilor o reprezentare politică la nivel internațional. Din 1989, în mai multe țări din Europa de Est, romii sunt din ce în ce mai bine reprezentați în cadrul organelor politice municipale și naționale.

AM CĂLĂTORIT, CĂLĂTORIT

*Am călătorit, călătorit, pe drumuri lungi
Și am întâlnit romi fericiți
Oh, romi, de unde veniți voi
Cu corturile voastre pe
drumuri ferice?*

*Oh, romi, oh frații mei romi
Aveam odinioară o familie mare,
Legiunea neagră mi-a asasinat-o
Acum, toți romii din lume se adună
Pentru că drumurile rome s-au deschis*

*Acum este momentul, ridicăți-vă, romi,
Noi ne vom ridica foarte mult, cu
condiția să acționăm!
Oh, romi, oh, frații
mei romi*

A fost propus ca imn oficial al romilor în timpul primului congres mondial al romilor, la Londra, în 1971. Este, probabil, cântecul rom înregistrat cel mai frecvent în zilele noastre.

Ilustr. 1 (Textul romanilor este reprodus alăturat, așa cum a fost scris de către Jarko Jovanovici, în timpul congresului din 1971, pe baza unei melodii tradiționale).

INTRODUCERE

Primele încercări de emancipare a romilor s-au născut în țările Europei de Est.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, Lazăr Năftănăilă este primul care a încercat să-i organizeze pe romii români, în cadrul (asociației) sale “Înfrățirea Neorustica” (asociația fraternității noilor fermieri). În Bulgaria, reuniunile au fost în 1905 și 1906: conducătorii romi au redactat aici cereri către Parlamentul Național, prin care solicitau dreptul de vot pentru

poporul lor, drept care le-a fost retras.

Anii 1930 au fost teatrul, mai întâi în Polonia și în România, al primelor tentative de unificare a organelor reprezentative ale unei țări și de creare a organizațiilor naționale. Aceste încercări, totuși, au eșuat (în general, datorită rivalităților interne și luptelor pentru putere ale direcției mișcării)

În Rusia sovietică, cu asistența statului, s-a creat, în 1925, o societate voluntară. Rebotezată “Uniunea tuturor țiganilor ruși”, ea a fost condusă

de către Andrei Taranov, membru al partidului comunist al Uniunii sovietice (partid bolșevic) și Ivan –Rom Lebedev. Dizolvarea uniunii, în 1928, nu va afecta multitudinea de activități culturale, sociale și educative care sunt în plin avânt, în epocă, și care vor continua până la o schimbare generală în politica oficială, în anii 1930.

Trebuie să observăm absența totală a activităților analoge în Europa de Vest, înainte de cel de-al doilea război mondial.

ACTIVITĂȚI DE EMANCIPARE A ROMILOR ÎN ȚĂRILE COMUNISTE

Chiar dacă romii din Europa de Est, mai ales din Iugoslavia, au jucat un rol crucial în diversele activități pentru emancipare, organizate la nivel internațional, inițiativa acestora revine, în special, romilor din Europa de Vest. Asta, pentru simplul fapt că înființarea și consolidarea unei organizații rome erau de neconceput în țările comuniste, fără garanția și susținerea activă a statului și a structurilor de partid.

"Organizația generală culturală unită a minorităților țigănești "Ekhipe" (ekhipe însemnând "unitate" în limba romani) din Bulgaria, a fost creată la 6 martie 1945. Ea a fost condusă de Șakir Pașov: un activist rom cunoscut și un funcționar vechi al partidului comunist. "Ekhipe" are birouri locale și publică Romano Esi (Vocea Romilor): un ziar al cărui titlu va fi schimbat în Nevo Drom (Drum nou), când va deve-

ni organul comun al (organizației) Ekhipe și al Teatrului muzical țigănesc central rom. Către sfârșitul anilor 1940, politica se schimbă radical: Șakir Pașov este expulzat din partidul comunist bulgar și trimis în lagărul de concentrare de la Belene, presa romă și teatrul își încetează activitatea, iar birourile locale ale organizațiilor rome trec în subordonarea "Frontului patriei" (o organizație de masă, condusă de partidul comunist bulgar). În 1957, o încercare de reînviere a mișcării organizate de romi este repede oprită, iar organizațiile rome sunt cu totul plasate sub egida Frontului patriei, care publică și "Viața nouă a țiganilor" (până în 1988) (Ilustr.3)

În Ungaria, "Magyar Ciganyok Muvelodesi Szovetseg" (asociația culturală a țiganilor unguri), condusă de Maria Laszlo, a fost fondată în 1957. Ea încearcă să-și extindă activitatea și să se transforme în minoritate națională. Însă, va trebui să-și închidă porțile după doar doi ani. "Ciganyszovetseg" (Consiliul țigănesc), condus de Menyherth Lakatos a fost creat în 1974 și în-

LUPTA PENTRU DREPTATE

După 1945, atunci când majoritatea guvernelor refuză să-și asume responsabilitatea pentru crimele comise în epoca nazistă și nu simt nevoia să gestioneze consecințele acestora, romii nu dispun de niciun grup de presiune suficient de puternic. Doar câteva organizații individuale ne-rome intervin pentru această minoritate, odată în plus marginalizată. Totuși, activitatea lor în favoarea dreptății și egalității nu va avea niciun rezultat concret important.

Negarea drepturilor lor fundamentale, mai ales în Germania, unde romii (mai exact – grupul sinti) sunt neglijați în timpul procesului pentru acte reparatorii și discriminarea persistentă provoacă crearea unor noi organizații.

Începând din anii 1950, s-au fondat, în Germania, diferite asociații sinti. Scopul lor era de a-i ajuta pe supraviețuitorii persecuției naziste să-și ceară drepturile lor la indemnizații și să-și ducă foștii torționari în justiție. Mai târziu, ele își vor extinde activitățile la lupta pentru drepturile civile și egalitatea socială a grupurilor sinti.

Fundația "Verband rassisch verfolgter nicht-Juden" (asociația non-evreilor, având ca obiectiv persecuțiile rasiale) (înființată) de către Oskar și Vinzenz Rose, în 1956, reprezintă o

etapă importantă în istoria de emancipare a romilor. Din această asociație va lua ființă, în 1972, "Verband Deutscher Sinti" (asociația grupului sinti germani), ale cărei organizații locale și regionale vor sfârși prin a fuziona în 1982, în "Zentralrat Deutscher Sinti und Roma" (consiliul central al grupurilor sinti și rome germane). Chiar dacă unii contestă vocația sa de a-i reprezenta pe toți sintii și romii care trăiau în Germania, această organizație a condus activitatea privind actele reparatorii și recunoașterea oficială a grupurilor sinti și de romi și ea a devenit unul dintre organele reprezentative cele mai influente de romi, din Europa.

Din 1968, problema nerezolvată a naționalității și statutul incert al imigranților romi au condus la crearea Comisiei internaționale a drepturilor țiganilor de la Hamburg. Totuși, în 1969, crearea avută în vedere a unei reprezentări unite germane eșuează datorită rivalității între mai mulți candidați la conducere și a diferențelor de opinie asupra competențelor unui comitet transregional și de intergrupuri.

CĂTRE O REPREZENTARE INTERNAȚIONALĂ

Ca și în cazul Germaniei, au fost lansate încercări și în Franța, pentru a se uni toa-

te grupurile rome trăind în această țară, în cadrul aceluiași organ reprezentativ. În plus, Franța va fi teatrul mai multor încercări urmărind să ridice procesul de auto-organizare la nivel internațional.

În 1960, Ionel Rotaru creează "Comunitatea mondială gitană" (CMG), la Paris. Dizolvarea acestei CMG de către guvernul francez, în 1965, va duce la nașterea "Comitetului internațional țigănesc" (CIȚ). Condus de Vanko Ruda, comitetul începe să treacă de barierele naționale, religioase și de clan, care îi separau pe romi. CIȚ-ul - care lucrează în colaborare strânsă cu biserica romă evanghelică, fondată în 1952, de către Clement Le Cossec - contactează organizații străine, precum Consiliul țigănesc din Marea Britanie (fondat în 1966) și Consiliul nordic rom, din Suedia (fondat în 1973).

Scopul declarat al CIȚ este de a opri asimilarea forțată și de a ameliora condițiile juridice și sociale ale romilor, din lumea întreagă. Prin prisma acestei optici, el a recurs la strategii moderne - relații publice, campanii mediatice, manifestări și mobilizare - urmărind să schimbe modul de gândire a guvernului și a marelui public și să-i ajute pe romi să progreseze pe calea egalității. CIȚ-ul, rebotezat "Komiteto Lumniako Romano" (Comitetul Internațional Rom, CIR), în 1971, publică și un periodic: "Vocea mondială a țiganilor". În 1971, CIR-ul

locuit, în 1985, cu "Orszagos Ciganytanacs" (Consiliul național al țiganilor), condus de Jozsef Daroczi. Noua organizație romă își rezumă activitățile sale, în principal, la sfera culturală.

În Cehoslovacia, organizațiile rome au existat pentru perioade scurte. "Zvaz Ciganov-Romov" (Uniunea țiganilor romi), condusă de Anton Facuna, a fost înființată în 1968, în Slovacia și, anul următor, o "Svaz Cikanu-Romu" (Uniunea țiganilor romi) analogă a apărut în Republica socialistă cehă. Cele două organizații fuzionează în cadrul "Frontului popular" (o organizație de masă, în subordinea partidului comunist). Organizațiile rome creează o rețea de birouri locale și încearcă să acționeze pentru locuri de muncă, ameliorarea condițiilor de locuit și a educației copiilor romi, să rezolve problemele femeilor rome și să promoveze cultura romă. Totuși, existența lor este destul de scurtă, și ele vor fi dizolvate la începutul anilor 1970.

Situația din Iugoslavia este un caz particular. "Asociația romă", creată în 1969, înființează birouri locale și alte asociații

rome, în țară. În anii 1970, există mai mult de 60 de organizații rome și numărul lor este în creștere constantă. În 1986, ele se unifică în cadrul unei Uniuni a asociațiilor romilor din Iugoslavia.

De fapt, în celelalte țări ale Europei de Est, nu există o mișcare romă organizată. În Polonia și în România, mai multe asociații rome locale – a căror activitate este limitată la sfera culturală (organizarea școlilor și grupurilor pentru învățarea muzicii și dansurilor rome, participarea la serbări și festivaluri etc) – apar în anii 1970. Activități analoge sunt organizate, la o scară mai mare, în zeci de ansambluri muzicale și trupe de dansuri în Uniunea sovietică și câteva activități de același gen vor fi organizate ocazional în Albania.

Ilustr.2 (după Elena Marușiakova - Veselin Popov)

stabilește, formal, primul Congres mondial al romilor. În 1972, 23 de organizații internaționale, din 21 de țări, inclusiv Canada și Australia, stabiliseră deja legături prin CIR.

RENAȘTEREA "MIȘCĂRII ROME": PRIMUL CONGRES MONDIAL AL ROMILOR (1971)

Lansarea a ceea ce avea să devină mai târziu "mișcarea romă" a declanșat o schimbare radicală în conduita adoptată de societățile rome, față de realitățile politice și sociale. Un timp foarte îndelungat, într-adevăr, destinul romilor le fusese impus, din "exterior", de către populațiile majoritare. Ei își făuriseră, de-a lungul secolelor, o schemă de comportament numită "de eschivare", caracterizată prin evitarea conflictelor și fuga, în caz de condiții nefavorabile.

La începutul anilor 1970, există, în Europa de Est și de Vest, o elită romă restrânsă numeric, dar de un înalt nivel și, pentru prima dată, ea pune public probleme importante pentru romi, ridicându-se contra statutului social și economic care le este impus. (Ilustr.2)

Lupta pentru egalitate și recunoaștere socială rezultă, în bună măsură, dintr-o schimbare în modul în care ro-

mii își concep, de acum încolo, propria lor identitate. Asimilarea la populația majoritară și auto-negarea cedează locul unei susțineri publice a cauzei și culturii rome. Integrarea nu trebuie să mai depindă de pierderea identității culturale. Romii cer să fie recunoscuți și respectați de către societăți, în calitatea lor de romi. Dincolo de revendicările politice, ei încearcă să-și scrie istoria și cultura lor, din interior și să le facă accesibile ne-romilor.

Constituirea Congresului mondial al romilor, în 1971, a fost o deschidere pentru această nouă mișcare politică. Prima sa conferință de la Londra - în prezența participanților din 14 state - este expresia nevoii de "unitate internațională", de luptă contra marginalizării sociale și de un efort comun, pentru un viitor pozitiv.

Bazat pe ideea că romii constituie o națiune, cântecul "Gelem, gelem" este propus să devină imn oficial și este creat un drapel comun. Cuvântul de ordine "Opre Roma!" (Sus, romi!) devine credo-ul politic al mișcării rome și al luptei sale pentru dreptate socială și egalitate. Se presupune că alegerea termenului "rom", folosit ca substantiv sau ca adjectiv oficial, va contribui la eliminarea vechilor prejudecăți și că va insufla o nouă încredere în sine. Slobodan Beberski, doctorul Jan Cibula (Cehoslovacia) și Grattan Puxon

(director al Consiliului țigănesc britanic) sunt aleși președinte onorific, vice-președinte și, respectiv, secretar general; sunt constituite comisii pentru a se confrunta cu problemele legate de crimele de război, de condiții sociale și educative, ca și de limba și cultura romilor (Ilustr. 1,4,5)

AL DOILEA CONGRES MONDIAL AL ROMILOR (1978)

Congresul de la Londra a declanșat și consolidat activitățile de emancipare, în lumea întreagă : o dinamică care va conduce la formarea altor organizații rome politice active, în Europa și pe alte continente. Prin urmare, cel de-al doilea congres mondial al romilor - ținut la Geneva, în aprilie 1978 - atrage deja 50 de organizații rome din toată Europa, din Statele Unite, din India și din Pakistan. Un pas important pentru viitor a fost formarea, în 1977, a Uniunii rome internaționale (URI), care a grupat reprezentanți regionali și naționali. În timpul anilor și deceniilor următoare, URI a reușit să obțină de la guverne să le acorde mai multă atenție în problemele romilor și să sensibilizeze comunitatea internațională față de aceste subiecte. În 1979, URI este acceptată în cadrul Consiliului economic și social al Națiunilor Unite, ca

Ilustr.3

Șakir Pașov (în centru) printre participanții la o conferință a Organizației tuturor țigănilor contra fascismului și rasismului și pentru promovarea dezvoltării culturale a minorității țigănești din Bulgaria , 12 și 13 martie 1949.

(extras din arhivele de Studii Romani, Sofia, Bulgaria)

Ilustr.4

Participanții la primul Congres mondial rom, ținut la Londra în 1971, cântând imnul "Gelem, gelem" (ale cărui cuvinte au fost scrise de Jarko Jovanovici, îmbrăcat, în fotografie, cu un pardesiu alb). Jan Cibula (extrema stângă) va deveni primul președinte al Uniunii rome internaționale și Grattan Puxon (extrema dreaptă) va juca un rol de prim plan , în timpul celui de al doilea congres, Walsall, 1971. În spate (la stânga și la dreapta), îi vedem pe Ladislav Demeter, Vanko Ruda și Juan de Dios Ramirez.

(după Acton- Klimova 2001, pag.159)

organizație privată.

Recunoașterea internațională a mișcării rome este relansată cu ajutorul Indiei. Personalul politic al acestei țări lucrează pentru a stabili și intensifica contactele culturale între romi și țara lor de origine. În cursul unui festival rom internațional, organizat la Chandigarh, primul ministru indian - Indira Gandhi - primește o delegație romă și o asigură de susținerea pe care țara sa o acordă cauzei rome, în fața Națiunilor Unite.

RECUNOAȘTEREA GENOCIDULUI ȘI INSTITUȚIONALIZAREA VIEȚII POLITICE ROME

Cel de-al treilea congres mondial al romilor are loc la Gottingen, în 1981. Având în vedere violările neîncetate ale drepturilor civile, 300 de delegați, din 22 de țări cer ca Actul final de la Helsinki să fie aplicat poporului rom. În timpul discuțiilor, accentul este de asemenea, pus – sub impulsul Societății pentru protecția persoanelor aflate în pericol (Gesellschaft für bedrohte

Volker) – pe soarta rezervată romilor, în timpul perioadei naziste. Guvernul german este rugat să recunoască genocidul rom și să propună o soluție convenabilă, pentru acte reparatorii. În cadrul unei întâlniri între reprezentanții Consiliului central al grupurilor sinti și de romi germani și cancelarul Schmidt (și, la fel, mai târziu, cu șeful opoziției Helmut Kohl), această recunoaștere oficială a genocidului a fost obținută în 1982. Mai mult, sunt reglate principiile de bază pentru acordarea reparațiilor și a finanțării organizațiilor sinti. Acest succes are efecte pozitive asupra încrederii resimțite de către toată mișcarea. Mai mult, între cel de al treilea și cel de al patrulea congres (Varșovia, 1990) condițiile sociale ale romilor și prezervarea drepturilor lor, ca națiune și minoritate, au cunoscut progrese. În timpul reuniunilor ținute în prezența reprezentanților diverselor instituții ale Națiunilor Unite, UNESCO, Consiliului Europei și UE, problemele romilor s-au discutat în cadrul instanțelor internaționale, ceea ce a permis enunțarea condițiilor dobândite pentru a se facilita munca fructuoasă a

organizațiilor rome. În 1986, URI devine membru al UNICEF.

“Congresul Puterilor locale și regionale ale Europei” (ca organ al Consiliului Europei) și Sub-comisia drepturilor omului a Parlamentului european au examinat de mai multe ori situația romilor. Odată URI acceptată în cadrul OSCE, în 1990, un birou permanent de legătură pentru sinti și romi a fost înființat la Varșovia, în cadrul conferinței din 1994.

În urma celui de al cincilea congres mondial al romilor, ținut la Praga, în 2000, a trebuit să fie introduse reforme, în cadrul URI, și înființate noi structuri. Acest proces a dus la fondarea Parlamentului rom, considerat ca fiind însărcinat cu definirea orientării politice interne și internaționale a URI. În afara Parlamentului - care este organul suprem al Uniunii - s-a înființat un nou organ executiv, sub forma unui comitet. Fostul președinte al URI, doctorul Emil Scuka, a fost ales președinte al acestui comitet, compus din 15 membri. Al șaselea și ultimul - până acum – dintre congresele rome mondiale a avut loc la Lanciano, Italia, în 2004 și

ROLUL IMPORTANT AL ROMILOR IUGOSLAVI PE SCENA INTERNAȚIONALĂ

Mișcarea romă iugoslavă, foarte dinamică, trece rapid în prim planul scenei internaționale. Delegația Iugoslaviei participă activ la primul Congres mondial rom, ținut la Londra în 1971. Reprezentanți din opt țări - și participanți veniți din alte câteva țări - asistă la congres, dintre care doi - veniți din Europa de Est (Iugoslavia și Cehoslovacia). Slobodan Berberski este ales președinte onorific al congresului și se pun bazele Uniunii rome internaționale (atunci cunoscută cu sigla RIC), avându-l în frunte pe același Berberski. Conform documentelor congresului, una dintre principalele sarcini ale acestei organizații rome nou creată este de a propaga modelul Iugoslaviei, ca stat exemplar sub aspectul atitudinii sale față de romi. Chiar și steagul adoptat în timpul congresului are două variante: una "oficială" - cunoscută de public ca drapelul albastru-verde cu vechea chakra indiană în centru - și o alta, destinată Europei de Est, cu o stea roșie.

Susținerea oficială, de către Iugoslavia, a mișcării rome este constantă și ia diverse forme. În 1974, primul festival mondial al culturii țigănești are loc la Chandigarh (India) și delegația romă (compusă mai ales din resortisanți

iugoslavi) este primită de Primul ministru Indira Ghandi. Reuniunea a fost organizată de către Ministerul iugoslav al Afacerilor Externe, în cadrul mișcării țărilor nealiniate (în care India și Iugoslavia erau, în acea epocă, membri importanți).

În timpul primelor etape ale dezvoltării sale, mișcarea romă internațională a profitat clar de politica binevoitoare a Iugoslaviei. Delegația iugoslavă, la primele trei congrese, a fost susținută de către stat și era cea mai numeroasă, fapt care explică pentru ce romii din această țară au ocupat totdeauna posturi importante în cadrul URI. În timpul celui de al doilea congres, ținut în 1978, la Geneva, URI numește o nouă conducere: doctorul Jan Cibula (un emigrant din Cehoslovacia) este ales președinte și Šaip Yusuf (Iugoslavia) - secretar general. În timpul celui de al treilea congres al URI, în 1981, Sait Balic (la vremea aceea, membru al comitetului central al Uniunii comunistilor iugoslavi) este ales președinte și Rajko Djuric (și el iugoslav) - secretar general. Ultima manifestare a influenței iugoslave asupra mișcării rome internaționale a fost la al patrulea congres al URI (ținut la Varșovia, în 1990), când a fost ales ca președinte Rajko Djuric.

Ilustr.5 (după Elena Marușiakova- Veselin Popov)

a permis alegerea unui nou președinte: Stanislaw Stankiewicz (Ilustr.6,7)

Totuși, faptul însuși de a avea instituționalizate problemele lor, nu răspunde totdeauna dorințelor romilor. Până astăzi, soluționarea cererilor romilor nu s-a confruntat numai cu rezistența diverselor guverne, ci și cu eterogeneitatea opiniilor și a punctelor de vedere exprimate de către romii înșiși. Statutul lor de minoritate face încă obiectul unor vii dezbateri interne. În timp ce unele organizații susțin recunoașterea romilor ca națiune "non teritorială" sau ca minoritate "transnațională", altele revendică recunoașterea lor ca minoritate națională sau etnică. În funcție de viitoarele progrese, va trebui găsit un statut care să combine cele două abordări.

ALUNECAREA SPRE EST

În Europa de Vest, o pleoră de organizații independente au apărut după 1970, finanțate de cotizanți și, uneori, de subvenții de la stat. Aceste organizații s-au interesat, întotdeauna,

cu prioritate, de drepturile omului, ca și de problemele referitoare la cultură sau educație. În Franța și Marea Britanie, se manifestă un interes major mai ales față de dificultățile cu care se confruntă populația romă nomadă: ostilitatea populației majoritare, lipsa locurilor de primire, problemele de educație. Organizațiile din Marea Britanie, Franța, Germania, din țările scandinave și din alte țări au deja, la activul lor, multe succese. De exemplu, romii autohtoni au fost declarați minoritate națională cu drepturi speciale în Austria (1993), în Finlanda (1995) și în Germania. Datorită, mai ales, numărului comparativ mic de romi în majoritatea țărilor occidentale, promovarea reprezentării politice nu face parte dintre acțiunile prioritare.

EUROM și, la puțin timp după, Congresul național rom (CNR) au fost create la inițiativa "Uniunii romilor și a grupurilor sinti" (ea însăși creată la Hamburg în 1980). Aceasta din urmă este, după URI, a doua organizație internațională romă; ea își concentrează activitățile pe recunoașterea romilor ca minori-

tate europeană și pe adoptarea unei "Charte rome" de către organizațiile internaționale, (act) care enunță oficial drepturile romilor.

În Europa Centrală și de Est, cu excepția diverselor activități menționate mai sus, procesul de emancipare a romilor a fost întârziat cu douăzeci de ani. Provoacă de schimbările politice ulterioare anului 1989 și motivată de nevoile urgente ale unei populații supuse unei presiuni economice enorme, formarea unor uniuni regionale și transregionale este un fenomen comun tuturor țărilor din Europa de Est, care au o minoritate romă importantă. Totuși, începuturile acestui proces social, politic și cultural din nou se dovedesc dificile, datorită marilor tensiuni legate de eterogeneitatea culturală și socială a romilor - o linie care separă principiile democratice și repartizarea tradițională a autorităților și rivalităților politice și personale. Mai mult, se constată o vie opoziție politică la auto-organizarea romilor.

Anii 1990 asistă la apariția rapidă a ONG-urilor preocupate

Ilustr.6

Emil Scuka (la stânga) ales succesiv secretar general și președinte al URI, la al patrulea, respectiv, al cincilea congres mondial rom, converșând cu Estref Abduramanoski, președinte al Uniunii Romilor australieni. Praga, iulie 2000.

(extras din Acton – Klimova 2001, pag.192)

Ilustr.7

Liubov Demetrova, membru al Uniunii romilor ruși, interpreta imnului rom, la deschiderea celui de al cincilea congres mondial rom, ținut la Praga.

(extras din Acton – Klimova 2001, pag.171)

de probleme cum ar fi supravegherea respectului drepturilor omului, construcția de locuințe, ajutorul juridic, promovarea educației, ameliorarea sănătății, ajutorul social, sensibilizarea mass-mediei, formarea mediatorilor, contactele cu presa etc. Finanțată de fundațiile și fiduciile înregistrate în Statele Unite și gestionată aproape exclusiv de către romi, această “industrie țigănească”, cum o numesc mulți cu un ton sarcastic, nu este lipsită de probleme, din mai multe puncte de vedere. Competențele sale și eficacitatea sa sunt mereu puse în discuție. De exemplu, angajamentul organizațiilor internaționale influente, ca “Open Society Institute”, ca și crearea unor clinici juridice - printre care faimosul “European Roma Rights Centre” (CEDR) la Budapesta au contribuit la ridicarea unor probleme ale romilor din Europa de Est la nivel național și internațional. Dimpotrivă și aproape fără excepție, nu s-au creat perspective de muncă pentru romi, în ciuda diverselor programe de formare de stagieri, concepute - după cum s-a pretins - în vederea acestui scop.

PARTICIPARE POLITICĂ LA NIVEL NAȚIONAL ȘI COMUNITAR

Căderea regimurilor comuniste nu a permis romilor numai să organizeze campanii de sensibilizare în țările proprii și în străinătate. Ea le oferă și posibilitatea de a participa la elaborarea politicilor naționale. Romii contactează, astfel, partidele politice simpatizante pentru ca acestea să le rezerve locuri pe listele lor de candidați sau își creează propriile partide. În acest fel, candidați romi în România, Bulgaria, Republica Cehă, în Slovacia și Ungaria ajung să intre în Parlament. În 2004, omul politic și antropologul Livia Jaroka (din partidul conservator FIDESZ- MPSZ) și expertul în comunicații și ziarist Viktoria Mohacsi (din partidul liberal SZDSZ) devin membri ai Parlamentului european. Primul deputat european de origine romă fusese, în 1986, Juan de Rios Ramirez-Heredia, fondatorul și președintele Uniunii rome spaniole, care și-a exercitat mandatul său de parlamentar pentru o scurtă durată, în 1999.

În Cehoslovacia, de exemplu, în martie 1990, reprezentanți ai “intelligent-

sia” rome au înregistrat “Roma Obcanska Iniciativa” (Inițiativa civică romă – ICR) – un partid politic rom reprezentat în toate regiunile – pe lângă Ministerul de Interne. Conducătorul său, Emil Scuka, va deveni mai târziu președintele Uniunii rome internaționale. În iunie 1990, ICR se prezintă la alegerile legislative pe o listă comună cu “Forumul civic” și “Public contra violenței”: două formațiuni politice care au jucat un rol crucial în căderea regimului comunist. ICR obține patru locuri în Parlamentul național ceh și un mandat în Consiliul național slovac.

ICR decide să se prezinte ca partid politic independent la alegerile legislative din 1992. Totuși, nu obține decât 0.53% dintre voturi. Numărul crescând de conflicte între romi și membrii populației majoritare, la mijlocul anilor 1990, provoacă indirect stabilirea unei noi entități politice rome numită “Intelligentsia romă pentru coexistență în cadrul Republicii slovace” (IRS). Din 1998, politicienii romi încearcă să unifice partidele politice rome în Slovacia, dar toate negocierile duse până în prezent pentru aceasta – eșuează.

Alegerile municipale din 1998

UNGARIA: STRUCTURI LOCALE ȘI NAȚIONALE DE SUSȚINERE

Oficiul minorităților naționale și etnice (OMNE) este un organism – cadru instituțional, creat în 1990, cu scopul de a elabora politici pentru minorități și pentru a urmări aplicarea lor.

Legea din 1993 a minorităților lărgeste drepturile acestor grupuri și stabilește un sistem unic, în Ungaria : auto-guvernarea minorităților, care permite fiecăreia dintre ele de a-și alege propriile organe, însărcinate cu colaborarea cu administrația centrală și cu colectivitățile locale. Acest sistem este aplicat și romilor și celorlalte minorități, din 1995. Cele 1.000 de guverne comunitare autonome rome primesc, fiecare, o subvenție de la stat de 2.700 de euro. Aceste entități trebuie să realizeze o infrastructură locală pentru organizațiile de romi. În acest context, totuși, aceste entități demonstrează, adesea, că ele nu pot acționa decât “ în limitele posibilităților lor”. O altă problemă majoră a sistemului arată că, până de curând, oricine putea vota pentru a alege reprezentanții unui consiliu al minorității; astfel, se apreciază că mai puțin de 10% dintre persoanele care au votat pentru consiliile rome sunt ele însele rome. După modificarea legii din iunie 2005, electorii nu pot

vota decât dacă au fost înscriși ca romi, de către organizațiile de romi. Totuși, se estimează că numai o treime dintre romi vor în mod deschis să fie identificați ca atare, și că, dintre cei în discuție, mulți - conform celor arătate de mai multe organizații – nu “se obosesc” să se înscrie pe listele electorale.

În 2002, guvernul înființează un nou Birou rom, sub egida Biroului Primului ministru, în vederea coordonării politicilor specifice acestei minorități, în cadrul Executivului. Ca urmare, problemele proprii ale romilor pot fi discutate la cel mai înalt nivel politic. Multe dintre responsabilitățile OMNE, în materie de integrare socială a romilor și de coordonare a politicilor sectoriale sunt transferate noului birou. OMNE continuă să-și asume responsabilitatea în domeniul culturii rome și al respectului drepturilor acestei minorități. În plus, s-a înființat un birou al Comisarului parlamentar pentru minoritățile etnice și naționale (ombudsman al minorităților). Această instituție urmărește aplicarea drepturilor minorităților, anchetează sesizările și cere acte reparatorii, în caz de violare a drepturilor minorităților naționale și etnice.

Ilustr.8

sunt încoronate de mult succes. Majoritatea romilor se prezintă pe listele ICR și IRS, în calitate de candidați independenți, dar unii figurează pe listele altor partide. 254 de candidați romi câștigă un loc de deputat și 7 o primărie sau un loc în cadrul consiliului municipal. 56 de romi sunt aleși deputați și 6 devin primari. Încercările de fuzionare continuă, fără succes. Conducătorii respectivi ai formațiunilor vizate au greșit, într-adevăr, în definirea unei strategii comune pentru alegerile naționale din 2002, care, ca o consecință și ca majoritatea alegerilor de după 1990, s-au soldat cu un Parlament fără niciun rom.

REFUZ DE COOPERARE

Vorbind în general, influența politică a romilor în țările Europei Centrale și de Est este încă slabă, în raport cu numărul lor. Ignoranța și lipsa sprijinului financiar din partea ne-romilor nu ar putea explica, doar ele, această situație, care se datorează și eterogeneității importante a populației rome în Europa.

Numeroasele sale grupuri diferite, într-adevăr, considerabil, din

punctul de vedere al habitatului, al limbii (unii vorbesc limba română, alții - nu, iar dintre cei care o vorbesc, nu toți au optat pentru aceeași variantă dialectală etc), ca și la nivelul marginalizării, asimilării și integrării. Acești factori influențează romanipen-ul (romanitatea) - adică respectul și perpetuarea culturii specifice a romilor- și, prin urmare, încrederea și poziția socială în cadrul societății rome. Membrii “adevăraților” grupuri “tradiționale” rome resping adesea cooperarea cu membrii grupurilor “asimilate”, considerate pentru majoritatea, ca inferioare.

Alte tensiuni în cadrul mișcării rezultă din eterogeneitatea conducătorilor săi. Acest grup se compune din persoane foarte respectate de romi, dar adesea puțin apte să gestioneze structurile administrative moderne (datorită gradului lor scăzut de educație). În ultimul timp, un număr tot mai mare de persoane tinere și instruite acced la responsabilități politice. Contrastul între metodele direcției democratice tradiționale și moderne a condus mulți membri noi către organizațiile rome și a mărit concurența între candidați, pentru reprezentare.

În ciuda diferențelor dintre

organizațiile individuale, alianțele s-au putut forma în unele țări pentru a se permite o acțiune comună (cel puțin parțial). Rezolvarea conflictelor interne este fundamentală, mai ales pentru că organizațiile individuale din Europa de Est și de Sud-Est diferă foarte puțin din punctul de vedere al revendicărilor lor (recunoașterea romilor ca minoritate etnică și națională, susținerea financiară a centrelor culturale independente, prezența în mass media și reprezentarea corespunzătoare în organele politice).

În Europa Occidentală, romii “autohtoni” (cei stabiliți) și “alohtoni” (nou-sosiți) se ridică adesea unii împotriva altora, datorită statutului lor juridic diferit. În Austria, de exemplu, romii care trăiesc aici de cel puțin un secol, sunt recunoscuți ca o minoritate, în timp ce romii alohtoni nu au dreptul la acest statut, indiferent dacă au sau nu cetățenie austriacă. Prin urmare, ei nu se bucură întotdeauna de drepturile și ajutoarele acordate grupurilor etnice. Din această cauză, cea mai mare parte a organizațiilor rome austriece – ca și în numeroase alte țări – se concentrează pe problemele intra-comunitare și refuză să coopereze. Sunt rare organizațiile – cum este Congresul

PATERNALISMUL NU ESTE NECESAR

Fondarea organizației “Euro-Roma”, în Bulgaria, marchează o etapă importantă în consolidarea emancipării romilor. În 1998, 3.386 de delegați din 205 de organizații comunitare rome se întâlnesc la Sofia, pentru a consolida comunitatea romă, fără a ține seama de apartenențele respective la cutare sau cutare grup. Creată de romi – cei mai mulți: căldărași – în mod exclusiv, “Euro-Roma” începe prin a dovedi că romii nu au nevoie să fie subvenționați de către stat sau de către ONG-uri

(inter)naționale. Inițiativa se soldează cu succesul considerabil al diferitelor partide locale rome, la alegerile municipale din 1999. În timp ce presiunea pe partidele înființate nu încetează să crească - conducătorii romi fiind închiși sau condamnați la exil – în anii următori, alegerile municipale din 2003 sunt și mai mult încununate de succes: 164 de romi sunt aleși membri în diferite consilii municipale. De altfel, foarte mulți romi sunt aleși primari în numeroase sate locuite, în majoritate, de romi.

Ilustr.9 (a se vedea Marușiakova-Popov 2005, pag.433- 455)

național rom (CNR) de la Hamburg sau “Romano Centro” de la Viena - care oferă și ajutor juridic, social și educativ romilor nou-sosiți.

PERSPECTIVE

Grație creării organizațiilor rome, campaniilor de mobilizare mondiale, cooperării cu organizațiile internaționale și instituționalizării problemelor care îi dor, romii sunt astăzi mai în măsură să influențeze procesele politice la nivel local, național și internațional.

În cursul ultimilor ani, diversele servicii ale Consiliului Europei și Uniunii Europene au dat mai multă atenție problemelor romilor. Totuși, numeroasele lor recomandări nu sunt aplicate în acțiuni de anvergură. Dar două inițiative recente - dacă judecăm după concepția

lor și primele rezultate - ar putea fi considerate un pas decisiv către emancipare.

În 2004, s-a înființat la Strasbourg “Forumul european al romilor și nomazilor” (FERN). Ca asociație paneuropeană, forumul urmărește să strângă la un loc organizațiile rome internaționale și naționale și să asigure legătura între ele și Comisia Europeană, Consiliul Europei, OSCE și alte organe și organizații internaționale. În timpul primei reuniuni a FERN, din decembrie 2005, Rudko Kawczynski, directorul Congresului rom mondial, a fost ales președinte. Forumul are filiale naționale care, la rândul lor, trebuie să înregistreze diversele organizații participante ale țării respective (fiecare dintre organizațiile respective are un reprezentant la adunarea generală a forumului de la Strasbourg). În 2005, în urma unei conferințe ținute în Ungaria în 2003, o inițiativă a

guvernelor din nouă țări ale Europei de Est (Bulgaria, Croația, “ex –Republica iugoslavă a Macedoniei”, Ungaria, Muntenegru, Republica slovacă, Republica cehă, România și Serbia), împreună cu organizații interguvernamentale (printre care Comisia Europeană, Consiliul Europei și Banca mondială), cu ONG-uri internaționale (precum Open Society Institute) și organizații rome internaționale au declarat perioada 2005 – 2015 “deceniul incluziunii romilor”. Va trebui să așteptăm mai mulți ani pentru a putea evalua rezultatele acestei inițiative. Totuși, simplul fapt că mai multe guverne ale țărilor din Europa de Est participă la acest proiect, împreună cu organizațiile rome, constituie un eveniment excepțional în istoria auto-organizării și emancipării romilor.

Bibliografie

Acton, Thomas / Klímová, Ilona (2001) *The International Romani Union. An East European answer to West European questions? Shifts in the focus of World Romani Congresses 1971-2000.* In: Guy, Will (ed.) *Between past and future. The Roma of Central and Eastern Europe.* Hatfield: University of Hertfordshire Press, pp. 157-226 | **Hancock, Ian (2002)** *We are the Romani people. Ame sam e Rromane džene.* Hatfield: University of Hertfordshire Press | **Marușiakova, Elena / Popov, Veselin (2005)** *The Roma - a Nation without a State? Historical Background and Contemporary Tendencies.* In: Burszta, Wojciech et al. (eds.) *Nationalism Across the Globe.* Poznan: School of Humanities and Journalism, pp. 433-455 | **Matras Yaron (1998)** *The development of the Romani civil rights movement in Germany 1945-1996.* In: Tebbutt, Susan (ed.) *Sinti and Roma in German-speaking society and literature.* Oxford / Providence: Berghahn, pp. 49-63